

10.04 |

NIEDZIELA, GODZ. 18.00, SALA CZERWONA

Arcydzieło romantyzmu

Andrzej Biełow – skrzypce, prowadzenie

Michał Micker – altówka

NFM Orkiestra Leopoldinum

Program

Kurt Atterberg (1887–1974)

III Suita na skrzypce, altówkę i smyczki op. 19 nr 1 [15']

I. *Prelude. Adagio*

II. *Pantomime. Moderato*

III. *Vision. Allegro moderato*

Franz Schubert (1797–1828)

Fantazja C-dur op. 159, D. 934 [25']

I. *Andante molto. Allegretto*

II. *Andantino*

III. *Allegro vivace*

Felix Mendelssohn Bartholdy (1809–1847)

Oktet smyczkowy Es-dur op. 20 [28']

I. *Allegro moderato ma con fuoco*

II. *Andante*

III. *Scherzo. Allegro leggierissimo*

IV. *Presto*

Andrzej Biełow, fot. Marco Borggreve

W mitologii germańskiej noc pomiędzy 30 kwietnia a 1 maja zwykle się określać mianem „Nocy Walpurgii”. Wtedy właśnie na szczycie Brocken, leżącym w Górach Harzu, odbywać się miał sabat czarownic. Scena zlotu wiedźm pojawiła się w *Fauście* Johanna Wolfganga Goethego, a w dramacie tym zaczytywał się znajomy poety – młodszy od niego o sześćdziesiąt lat Felix Mendelssohn Bartholdy.

Utwór stał się ważnym źródłem inspiracji dla zaledwie szesnastoletniego kompozytora. Myślał o nim podczas pisania ukończonego w październiku 1825 roku *Oktetu smyczkowego Es-dur*, a zwłaszcza jego trzeciej części, *Scherza*, które artysta oznaczył jako *allegro* z dookreśleniem *leggierissimo* (czyli „tak lekko, jak tylko się da”). Fragmenty muzyki tego kompozytora, utrzymane w zawrotnym tempie, cichej dynamice i tonacjach molowych, zapisane w drobnych wartościach rytmicznych granych *staccato*, często określa się mianem „muzyki elfów”. Orkiestrowa wersja tego ogniwa zabrzmiała podczas londyńskiego prawykonania *I Symfonii c-moll* op. 11 Mendelssohna, który zdecydował o wykonaniu jej w miejsce bardziej konwencjonalnego menueta. Nie tylko *Scherzo* jest tu jednak warte uwagi. *Oktet* okazuje się kompozycją znamionującą wielką dojrzałość autora, dar tworzenia pięknych melodii i pewność w obchodzeniu się z instrumentami. Mendelssohn błysnął także zmysłem kontrapunktycznym, a w finale zamieścił polifonicznie opracowany cytat ze sławnego *Alleluja* Geорга Friedricha Händla, odpowiadający słowom *And he shall reign forever and ever*. Rękopis oktetu stał się prezentem urodzinowym, który Mendelssohn podarował przyjacielowi i nauczycielowi gry na skrzypcach, Eduardowi Rietzowi. *Oktet* przeznaczony jest na czworo skrzypiec, dwie altówki i dwie wiolonczele. Jednak podejście Mendelssohna do brzmienia jest w tym utworze bardziej symfoniczne niż kameralne. Instruował on wykonawców, by starali się uzyskać brzmienie bardziej zbliżone do małej orkiestry niż podwójnego kwartetu. Żaden z instrumentów nie ma tu zresztą rozbudowanej, popisowej partii. Tematyka związana z Nocą Walpurgii i dramatem Goethego powróciła w twórczości Mendelssohna kilka lat później w kantacie *Die erste Walpurgisnacht* op. 60 z 1831 roku.

Fantazję C-dur Franz Schubert napisał niecały rok przed swoją śmiercią – w grudniu 1827 roku, a więc dwa lata po *Oktecie Es-dur* Mendelssohna. Dzieło to, pierwotnie przeznaczone na skrzypce i fortepian, wydane już po śmierci kompozytora, należy do jego najtrudniejszych utworów. Jeden z wybitnych współczesnych pianistów uważa, że jest bardziej wymagające niż wszystkie koncerty fortepianowe Rachmaninowa razem wzięte! Jednak wszelkie trudności techniczne nie służą nigdy sztucznej komplikacji partytury, nie eksponują też pustej wirtuozerii. Są za to integralnym składnikiem dzieła, elementem pełnej delikatności i liryzmu spójnej muzycznej konstrukcji. Prawykonanie tego dzieła miało miejsce w styczniu 1828 roku w Wiedniu. Na skrzypcach grał Josef Slavík, zaś partię fortepianu wykonał Carl Maria von Bocklet. *Fantazja* składa się z trzech ogniw. Pierwsze z nich rozpoczyna się wstępem w umiarkowanym tempie

Andante molto, po którym następuje część zasadnicza oznaczona jako *Allegretto*. Niektórzy komentatorzy uważają, że otwierające tę część *tremolando* fortepianu naśladować ma dźwięk cygańskich cymbałów. Także główny temat *Allegretta* ma cygański charakter. Drugie ogniwo, czyli *Andantino*, to wariacje na temat bardzo popularnej pieśni Schuberta *Sei mir gegrüßt*. Nie była to sytuacja wyjątkowa w dorobku tego kompozytora. Twórcy temu zdarzało się już wcześniej wykorzystywać pieśni, takie jak *Pstrąg*, *Śmierć i dziewczyna* czy *Wędrowiec*, jako podstawę dzieł kameralnych czy solowych. Fantazję wieńczy żywy finał w tempie *Allegro vivace*. Z perspektywy dzisiejszego słuchacza zadziwiającym może wydawać się fakt, że ten lekki, pełen wdzięku utwór został uznany przez krytyków za stanowczo za długi i zbyt intelektualny!

Złożona z trzech części *III Suita* op. 19 nr 1 autorstwa szwedzkiego kompozytora Kurta Atterberga to dzieło ukończone w 1917 roku. Otwiera ją powolne, nastrojowe i nieco melancholijne *Preludium*, po którym następuje utrzymana w umiarkowanym tempie *Pantomima*. *Wizja* natomiast to pełne wyrazu ogniwo utrzymane w tempie niespiesznego walca. Twórca bazował na wątkach z muzyki scenicznej do napisanej w tym samym roku sztuki *Siostra Beatryks* Maurice'a Maeterlincka. Utwór przeznaczony jest na solowo traktowane skrzypce i altówkę oraz orkiestrę smyczkową. Kompozytorowi nie można odmówić ani daru melodycznego, ani umiejętności kreowania sugestywnego nastroju, pełnego emocjonalnej głębi. Język muzyczny tego utworu jest eklektyczny, charakterystyczny dla epoki romantyzmu. *III Suita* to znakomite wprowadzenie do obszernej, a mało u nas znanej twórczości Atterberga, który stworzył m.in. pięć koncertów na różne instrumenty i orkiestrę, dziewięć symfonii, dziewięć suit orkiestrowych, pięć oper i dwa balety. Oprócz artystycznego Atterberg posiadał także wykształcenie techniczne; przez wiele lat był pracownikiem, a później także szefem szwedzkiego biura patentowego.

Oskar Łapeta

Organizator:

NFM – instytucja kultury miasta Wrocławia współprowadzona przez:

